

35. ROČNÍK AMERICAN INDIAN WORKSHOPU (AIW) – COMMUNICATION IS KEY

Ve dnech 21.–25. 5. 2014 proběhl 35. ročník největší evropské konference týkající se severoamerických indiánů. Tentokrát se konal v Leidenu, pod záštitou Universiteit Leiden (Leiden University Centre for Linguistics – LUCL) a Rijksmuseum Volkenkunde (Národního muzea etnologie). Tématem konference byla komunikace.

Specifikum tohoto pravidelného setkávání spočívá v tom, že se každoročně koná na jiném místě v Evropě a je organizováno místním pracovištěm (či více pracovišti v dané lokalitě). Pořadatelé tak mají podobu konkrétního ročníku zcela ve svých rukou. Stejně jako každým rokem, účastnili se této multidisciplinárně orientované události akademici i studenti oborů etnologie, antropologie, muzeologie, lingvistiky, historie, sociologie, literární vědy a literárních studií, genderových studií, politologie, výtvarného umění a samozřejmě studií zaměřených na indiány, realizovaných pod názvem Native American Studies nebo American Indian Studies. Přednášející přijeli i z USA a Kanady, zastoupena byla také jedna z nejvýznamnějších muzejních a výzkumných institucí vztahující se k indiánům, a to Smithsonian Institution (Smithsonův institut). Vedle akademicky proslavených osobností z řad indiánů, jakými jsou například Donald L. Fixico (Šóní/Sauk/Křík/Seminol) a Henrietta Mannová (Šajenka), byla oproti předchozím ročníkům značně obohacující i přítomnost těch, kteří nejsou veřejnosti tak známí:

zejména Černonožce (Siksika) Clifforda Crane Beara a představitele mladé generace a umělecky mediálně orientovaného Bobbyho Wilsona (Sisseton-Wahpeton Dakota). Komentáře Henrietty Mannové, která na AIW oslavila své 80. narozeniny, Bobbyho Wilsona i Clifforda Crane Beara k jednotlivým příspěvkům byly nejen plné humoru a podnětných připomínek vycházejících z každodenní zkušenosti ze života v rezervacích, ale i specifickým projevem mluvené události. Oba starší své promluvy totiž často doplňovali vyjádřeními ve svých mateřských jazycích, tedy v šajenštině či černonožštině. Henrietta Mannová zahájila konferenci vystoupením týkajícím se kmenových vyšších odborných a vysokých škol. Druhý hlavní řečník, Bobby Wilson, rozesmál publikum mediální prezentací zaměřenou na stereotypní zpodobňování indiánů a karikatury.

Letošní akce dala prostor neobvyklému množství prezentujících, probíhala totiž ve třech souběžných panelech, situovaných v areálech univerzity i muzea. Muzeum se stalo místem pro diskutování tématu turismu a také pro workshop zaměřený na zvuk a jeho vnímání v různých kontextech. Účastníci se pod vedením auditorních antropologů zamýšleli nad zaběhnutou formou zvukového doprovodu výstav zaměřených na indiány, ilustrovaných zejména písněmi z powwow, vytím vlků, křiku orla. Dostali tak možnost seznámit se i s jiným způsobem, odrážejícím zejména aktuální život původních obyvatel Severní Ameriky. Konferencí byla v muzeu otevřena výstava *Nunavut's Culture on Cloth*, doplněná přednáškou kurátorky Judith Varney

Burchové o Inuitech a přednáškou Pietera Hovense o historii a sbírkách muzea. Arktika byla také tématem dalšího celodenního bloku, diskutovaného na univerzitní půdě.

Z hlediska množství souběžných prezentací je velmi složité konferenci pojmout v celé její šíři. Panely se zabývaly rozmanitými tématy, jakými byly například filmová komunikace, historie a interpretace aktivismu (Společnost amerických indiánů a symbolická komunikace, válečníci a jejich postavení v rámci hnutí tzv. rudé síly, nacionalismus a patriotismus jako součást hnutí tzv. rudé síly), vztah muzeí a komunit (repatriace, prezentace „umění“ a dovedností, suvenýry a obchodování), „kontroverzní“ identity a autenticita (příspěvky zaměřené na maskoty a sportovní týmy nesoucí názvy Rudokožci, dále hnutí nového věku, „wannabes“, městske indiánské komunity), předměty a jejich významy (wampumové pásy Irokézů a koncept smluv, Powhatanova pokrývka a interpretace jejich možných významů, hopijské Katcinam a aukce v Paříži – odlišeno od komerčně vyráběných kačín), verbální i neverbální komunikace, gesta, performance a vyprávění (znaková mluva indiánů z Plání charakterizovaná lingvistou Peterem Bakkerem jako jediný světový pidžin existující ve znakové formě, dále význam gest a jejich piktografické zachycování). Specifický panel, sponzorovaný Nizozemskou organizací pro vědecký výzkum (NWO), se zaměřil na tzv. otevřený přístup (Open Access). Problematika produkce a reprodukce vědění a také cíleného zamezení přístupu k určitým typům informací z důvodu ochrany určitých skupin či jedinců se diskutovala zejména ve vztahu k oboru Native American Studies a k příslušníkům indiánských „komunit“.

Podstatným blokem Workshopu bylo promítání nové verze filmu *V zemi lovců hlav*. Tento „němý“ film vznikl původně v roce 1914, pod taktovkou „slavného fotografa indiánů“ Edwarda Curtise. Film se ztratil a jedna z jeho kopií byla nalezena až v 70. letech 20. století. Poté byl upraven a promítán pod názvem *V zemi válečných kanoi*. S verzí ze 70. let se také rozšířilo povědomí o tom, že se jedná o dokumentární film. Nově restaurovaná verze z roku 2014 vrátila film k původní podobě melodramatu. K filmu se poté vyjadřovali přítomní indiáni, převážně z oblastí Planin a Jihovýchodu. Jejich názory odrážely zkušenosti se stereotypním prezentováním indiánů ve filmu. Zcela však chyběla percepce kontextu místa i času vzniku filmu. Nepřítomnost zástupců z oblastí Severozápadního pobřeží, konkrétně Kwakwaka'wakw (Kwakiutlů), na jejichž území film vznikal, představovala výrazně nevyužitý potenciál celé akce a absenci jistě nesmírně důležitého pohledu, který by se od výrazně negativního pohledu přítomných indiánů z Plání mohl lišit.

Česká republika byla zastoupena čtyřmi příspěvky. Klára Kolínská a Jana Marešová z Ústavu anglofonních literatur a kultur FF UK se zaměřily na analýzu dramát a románů převážně indiánských autorů, Tomsona Highwaye, Darella Dennise, Daniela Davida Mosese a Josepha Boydena. Klára Perlíková z Ústavu etnologie FF UK představila téma Hobbisté a powwow ve střední Evropě. Livia Šavelková prezentovala připravovanou audiovizuální produkci týkající se identity Irokézů, lakrosu a jeho významu pro irokézské a české hráče (její účast na konferenci umožnila Grantová agentura České republiky v rámci projektu P410/11/P107, Identita Irokézů v procesu revitalizace a globalizace).

Konference byla jako obvykle nejen prostorem pro výměnu zkušeností, znalostí a informací o aktuálním dění na pracovištích z celého světa, ale i opětovně utvrzenou platformou pro specifickou podobu pohledů z Evropy na témata řešená převážně v USA a Kanadě.

Příští ročník AIW proběhne ve Frankfurtu nad Mohanem, o rok 2016 projeví zájem Dánsko i Polsko (Krakow) a v roce 2017 se bude konat v Londýně.

Livia Šavelková (KSV FF, Univerzita Pardubice)

VÝSTAVA *FRANZ IS HERE! FRANZ FERDINANDS REISE UM DIE ERDE*. WELTMUSEUM WIEN (ETNOGRAFICKÉ MUZEUM, VÍDEŇ, RAKOUSKO), 9. 4.– 2. 11. 2014

Aktuální výstava vídeňského *Weltmuseum* (dříve Etnografické muzeum) ke 100. výročí předčasně zesnulého Františka Ferdinanda d'Este představuje veřejnosti osobu arcivévody a následníka trůnu v méně známé roli světoběžníka a diletaujícího etnografa. Poslední reprezentativní výstava muzea před plánovanou sanací a přestavbou stávající budovy v areálu císařského Hofburgu přitom zřetelně ukazuje problémy, s nimiž se potýkají současné etnografické sbírky nejen v Rakousku; totiž jak stále častěji multikulturnímu publiku prezentovat tzv. „koloniální dědictví“? Vídeňský případ naznačuje možné cesty kritického uchopení koloniální minulosti, neubrání se však ani sebezáchovným úhybným manévřům a pohodlnému spočinutí v nostalgických časech „staré dobré“ c. k. monarchie.

Desetiměsíční cesta kolem světa, kterou František Ferdinand podnikl ve svých 29 letech, na přelomu let 1892 a 1893, navazovala na tradici aristokratických *grand tour*; cest za vzděláním a poznáním světa i sebe sama, resp. vlastního postavení v hierarchizované společnosti pozdní monarchie. Stejnou měrou však byla mediálně sledovaná cesta také vhodným nástrojem sebepropagace arcivévody jakožto budoucího panovníka a v neposlední řadě také demonstrací důležitosti Rakousko-Uherska jako jedné z tehdejších koloniálních mocností. Plavbu torpédového křižníku *SMS Kaiserin Elisabeth*, která vedla z Terstu přes Suezský průplav do Indického moře, Tichomoří, Austrálie, Číny a konečně Japonska (odkud dále arcivévoda cestoval jako soukromá osoba do USA) lze nicméně popsat také jako cestu jednoho z prvních moderních turistů. Jak totiž dokládají zápisky z arcivévodova deníku, jeho cesta byla především sledem nejrůznějších „zážitků“. Lov exotické zvěře na Cejlonu tak následovala prohlídka „*opiového doupěte*“ v čínském Kantonu nebo později návštěva japonského tetovacího salonu, odkud si měl Franz Ferdinand dokonce přivést vlastní tetování. Celé putování doprovázel masivní nákup nejrůznějších suvenýrů, „exotických“ předmětů a „etnografických“ exponátů.

Výstava *Franz is here!* představuje zhruba 900 z více než 1 400 dovezených objektů a loveckých trofejí, které jsou v expozici uspořádány podle místa a data jejich pořízení v původních prosklených vitrínách z roku 1906. Prezentace tak zachovává původní podobu kolekce, která měla daleko spíše charakter „kabinetu kuriozit“ než přísně uspořádané etnografické sbírky. Chybějící popisky k exponátům nahrazují audio nahrávky úryvků z arcivévodova deníku, které